

VỀ CÔNG TÁC

KIỂM KÊ, BẢO QUẢN HIỆN VẬT CỦA BẢO TÀNG THÁI BÌNH

VŨ THỊ HỢI

Với mong muốn, để công tác kiểm kê, bảo quản (KKBQ) của các bảo tàng (nhất là các bảo tàng ở địa phương) hoạt động có hiệu quả, chúng tôi xin đề cập đến những thực trạng của hoạt động KKBQ ở Bảo tàng Thái Bình trong thời gian qua; đồng thời mạnh dạn đưa ra một số kiến nghị và những giải pháp cho công tác KKBQ hiện vật ở Bảo tàng Thái Bình.

1 - Thực trạng công tác kiểm kê, bảo quản của Bảo tàng Thái Bình

Là một bảo tàng thuộc loại hình tổng hợp ở địa phương, nội dung trưng bày của Bảo tàng Thái Bình đề cập đến quá trình hình thành và phát triển của địa phương trên cả hai lĩnh vực: Tự nhiên và xã hội. Khác với các bảo tàng ở Trung ương và các bảo tàng chuyên ngành, những tài liệu, hiện vật lưu giữ bảo quản tại Bảo tàng Thái Bình, có đặc điểm là *đa dạng về cả chủng loại và chất liệu*. Hiện nay, Bảo tàng đang lưu giữ khoảng 25.000 hiện vật (tính đầu hiện vật) bao gồm các chất liệu chính như: Vải, giấy, kim loại, xương, sừng, thủy tinh, đá, gốm, phim ảnh, các mẫu động, thực vật.

Trong những năm qua, mặc dù điều kiện của bảo tàng ở địa phương còn nhiều hạn chế,

nhưng Bảo tàng Thái Bình đã có những cố gắng nhất định trong công tác KKBQ. Nhờ đó mà công tác này đã có những chuyển biến tích cực so với những năm trước đây. Xin nêu lên một vài hình thức bảo quản đối với một số chất liệu hiện vật chính, mà theo đánh giá chủ quan, chúng tôi cho là có hiệu quả.

1 - Công tác bảo quản

a - Hiện vật chất liệu giấy

Hiện nay, Bảo tàng Thái Bình đã tổ chức bảo quản hiện vật theo phương pháp thủ công như: Dùng giấy can (giấy này đã được xác định là không gây độc) làm vật liệu chính để bọc lót hiện vật. Đối với những hiện vật có kích thước lớn, được đặt giữa hai tờ giấy can và cuộn lại. Giấy can không những có tác dụng ngăn ẩm, mà còn có tác dụng bảo vệ cho hiện vật khỏi bị hư hại do tác động về mặt cơ học. Sau đó hiện vật lại được đặt vào các ống bảo quản bằng kim loại, có kích thước phù hợp. Để duy trì độ ẩm cho hiện vật, chúng tôi dùng hoá chất hút ẩm (silicagel) đựng trong các túi vải thưa, và bỏ cùng với hiện vật. Để ngăn ngừa các loại côn trùng phá hoại, trong các ống bảo quản này, còn được bỏ thêm bằng phiến với số lượng vừa

Hiện vật gốm men, thế kỷ XVI-XVII, Bảo tàng Thái Bình
Ảnh: Hồng Cường

phải. Bằng phương pháp thủ công này, tuy chưa đáp ứng đúng yêu cầu của chế độ bảo quản chất liệu giấy, nhưng cơ bản đã duy trì tình trạng bảo quản của hiện vật, phương pháp này phù hợp với điều kiện thực tế ở địa phương.

b - Hiện vật chất liệu vải

Cũng như chất liệu giấy, hiện vật chất liệu vải cũng hết sức nhạy cảm trước những tác động của điều kiện môi trường: Muốn bảo quản tốt hiện vật vải thì các yếu tố nhiệt độ, độ ẩm, ánh sáng là những yếu tố phải được quan tâm.

Đối với chất liệu này, Bảo tàng Thái Bình đã áp dụng hình thức bảo quản: Đầu tiên, tiến hành tẩy giặt những bụi bẩn và bỏ vào trong các túi ni lông, trong các túi này lại được bỏ thêm hoá chất hút ẩm và băng phiến vừa để chống ẩm cho hiện vật, vừa ngăn được các loại côn trùng gây hại đối với hiện vật.

c - Hiện vật phim ảnh

Bảo tàng Thái Bình đã bảo quản hiện vật phim ảnh theo phương pháp sau: Mỗi hiện vật

được đựng trong một túi chất liệu bằng giấy can. Sau đó các túi được xếp theo thứ tự trong các hộp bằng kim loại (không han). Để duy trì độ ẩm thích hợp, chúng tôi dùng hoá chất hút ẩm (silicagel) đựng trong các túi vải thưa và cũng được bỏ cùng với hiện vật. Các hộp phim lại được bảo quản trong tủ lớn bằng kim loại. Ngăn dưới cùng của tủ còn được đặt thêm 02 hòm vôi sống, hòm này được đục các lỗ nhỏ ở mặt trên. So với phương pháp bảo quản của các bảo tàng hiện đại, thì phương pháp bảo quản của chúng tôi hẳn còn nhiều hạn chế, song qua kết quả kiểm tra thì cơ bản hiện vật phim ảnh đã được giữ gìn tốt. Năm 1995 khi Cục Bảo tồn Bảo tàng (nay là Cục Di sản văn hoá) mở lớp tập huấn về công tác kiểm kê bảo quản thì kho Bảo tàng Thái Bình được đánh giá là một trong những kho có phương pháp tương đối đảm bảo theo chế độ bảo quản phim ảnh.

Gần đây Bảo tàng Thái Bình đã được trang bị một tủ bảo quản phim ảnh hiện đại, nhưng

vẫn không thể bảo quản toàn bộ số lượng phim ảnh hiện có, mà chỉ đủ để bảo quản số lượng phim đã đăng ký vào sổ kiểm kê. Kho chỉ phục vụ ảnh mẫu, còn phim chỉ được lấy ra trong những trường hợp tối cần thiết.

Nếu việc sang phim thành 02 bộ (một bộ để bảo quản cố định, một bộ dùng làm phương tiện phục vụ) được thực hiện thì công tác bảo quản phim ảnh của Bảo tàng Thái Bình sẽ có thêm những điều kiện thuận lợi hơn cả về số lượng và chất lượng.

2 - Công tác kiểm kê

Để khắc phục tình trạng thiếu khoa học trước đây như: Nhầm số kiểm kê, lẫn lộn hiện vật trong sưu tập, các cột mục ghi không đầy đủ, nội dung vào sổ nhiều khi dài dòng mà lại thiếu những thông tin cần thiết, bắt buộc cán bộ kiểm kê phải nghiên cứu kỹ nội dung hồ sơ hiện vật và những tài liệu có liên quan sau đó ghi chép nội dung vào sổ kiểm kê. Việc vào sổ được tiến hành theo 2 bước:

+ Bước 1: Vào sổ kiểm kê phụ (sổ nháp), sau khi có ý kiến của Giám đốc Bảo tàng cùng sự góp ý của cán bộ sưu tầm và cán bộ khoa học thì hiện vật mới được tiến hành đưa vào danh sách chính thức.

+ Bước 2: Vào sổ kiểm kê chính. Với cách làm này, việc vào sổ kiểm kê đã đảm bảo yêu cầu khoa học, tránh được những thiếu sót trước đây.

- Việc xuất, nhập hiện vật: Trước đây chưa có tuân thủ nguyên tắc khoa học; không đảm bảo theo quy trình khép kín, dẫn đến nhiều sơ hở trong công tác quản lý hiện vật như lập giấy tờ không kịp thời, nhập hiện vật vào kho chậm trễ dẫn đến thất thoát... Để giải quyết sự bất cập này, vừa qua Bảo tàng Thái Bình đã đi đến thống nhất những thủ tục pháp lý cho quy trình nhập hiện vật vào kho nên đã đảm bảo cho công tác này tránh được những thiếu sót.

Hiện nay kho Bảo tàng Thái Bình được trang bị máy vi tính, việc quản lý hiện vật và phục vụ trên hệ thống vi tính đã bước đầu tạo cho kho bảo tàng có điều kiện hoạt động theo hướng ngày càng khoa học và hiện đại hơn.

II - Những khó khăn và tồn tại

Bên cạnh những mặt đã làm được, công tác kiểm kê, bảo quản của Bảo tàng Thái Bình, còn tồn tại những khó khăn và hạn chế sau:

1 - Trình độ năng lực và số lượng của cán bộ

làm công tác KKBBQ còn chưa đáp ứng đầy đủ với yêu cầu của công tác này, sự hiểu biết về các mặt khoa học liên quan còn rất hạn chế. Vì vậy, khi đứng trước một công việc cụ thể đòi hỏi những kiến thức chuyên sâu về một lĩnh vực khoa học, cán bộ bảo quản còn nhiều lúng túng chưa đưa ra được những phương pháp cụ thể.

2 - Nhận thức của một số lãnh đạo và các cơ quan hữu quan về công tác KKBBQ còn chưa đầy đủ. Do đó việc đầu tư kinh phí và sự quan tâm còn rất hạn chế. Hiện nay kinh phí dùng cho công tác kiểm kê bảo quản của Bảo tàng Thái Bình chỉ dao động từ 700.000 - 800.000 đồng/tháng. Số kinh phí này chỉ đủ cho bộ phận kho duy trì những biện pháp bảo quản định kỳ đối với hiện vật, còn các biện pháp bảo quản phòng ngừa và các công việc khác như tu sửa, phục chế hiện vật, sang phim, in ảnh mẫu... thì gần như không có điều kiện thực hiện.

3 - Trong điều kiện diện tích trưng bày chính còn hạn chế phần lớn hiện vật buộc phải lưu giữ tại kho, trong khi hiện vật sưu tầm bổ sung mỗi ngày một tăng; để đáp ứng nhu cầu ngày càng tăng của khách tham quan, Bảo tàng Thái Bình cần tổ chức hình thức trưng bày bổ sung (kho mở). Do vậy việc đầu tư trang thiết bị, mở rộng diện tích kho đang là một yêu cầu cần thiết đối với Bảo tàng Thái Bình, nhất là trong tương lai gần.

Bên cạnh sự hạn chế về diện tích, các thiết bị của kho cũng đang trong tình trạng thiếu thốn và xuống cấp: Hiện vật gỗ vẫn phải xếp chồng lên nhau, gây hư hỏng cho hiện vật về cơ học; nhiều hiện vật giấy vẫn phải đựng trong các ống bảo quản bằng sắt tây, đã bị han gỉ, có ống đã bị thủng đáy, nhiều hiện vật vẫn phải để trực tiếp xuống nền nhà tầng 1, khiến nguy cơ xâm nhập, phá hoại của các loại côn trùng cao. Hiện tại kho chỉ có một phòng cho tất cả mọi chất liệu, vì vậy việc sắp xếp và tổ chức bảo quản theo từng chất liệu gặp rất nhiều khó khăn.

4 - Một số khó khăn nữa đối với Bảo tàng Thái Bình hiện nay là khâu tổ chức bảo quản hiện vật trên phòng trưng bày. Nằm trong tình trạng chung của các Bảo tàng ở địa phương, những hiện vật khi ở kho, chúng được duy trì chế độ bảo quản tương đối phù hợp, nhưng đưa lên trưng bày thì gần như chúng lại phải chịu sự tác động trực tiếp của điều kiện môi trường (trừ

một số bảo tàng đã được đầu tư thiết bị hiện đại).

Ngôi nhà Bảo tàng Thái Bình và các trang thiết bị bảo quản hiện vật hiện nay chưa đáp ứng đầy đủ tiêu chuẩn của một bảo tàng hiện đại với yêu cầu khoa học của thời kỳ mới. Một số phương tiện trưng bày hiện chưa tạo điều kiện thuận lợi cho việc bảo quản hiện vật, đôi khi lại làm tăng thêm các tác nhân gây hại đối với chúng. Ví dụ: Một số tủ trưng bày được thiết kế hoàn toàn kín, không có cửa mở, khi sử dụng để trưng bày các loại hiện vật bằng giấy (có những hiện vật đã bị mủn mục), hay một số hiện vật là các mẫu động vật khô... thì do lưu thông không khí trong tủ không thực hiện được, dẫn đến môi trường trong tủ bị ô nhiễm, tạo điều kiện thuận lợi cho các loại nấm mốc, côn trùng phát triển, đã tấn công hiện vật; mặt khác, khi kiểm tra và thực hiện các biện pháp bảo dưỡng hiện vật cũng gặp rất nhiều khó khăn.

5 - Một vấn đề cần bàn đối với Bảo tàng Thái Bình hiện nay là mối quan hệ giữa hiện vật gốc và hiện vật phục chế trong trưng bày của Bảo tàng. Một số người cho rằng: Phương pháp trưng bày hiện đại ngày nay yêu cầu nhất thiết phải sử dụng hiện vật gốc trong trưng bày, họ bảo vệ quan điểm này bằng việc đưa ra những thuộc tính vốn có của hiện vật gốc, như: Hiện vật gốc là nguồn sử liệu chính xác và tin cậy nhất, đặc biệt gây xúc động mạnh mẽ đến với người xem... Nhưng, thực tế cho thấy đối với những hiện vật gốc đặc biệt quý hiếm, lại đang trong tình trạng bị hư hỏng nặng, điều kiện phòng trưng bày không đảm bảo... nếu đưa chúng ra trưng bày, sẽ dẫn đến những rủi ro cho hiện vật, chúng dễ bị phá hủy do điều kiện môi trường không thích hợp. Ví dụ: Hiện nay Bảo tàng Thái Bình đang trưng bày bộ sưu tập hiện vật đồ đồng có niên đại cách ngày nay hơn 2.000 năm, đó là một minh chứng tiêu biểu cho lịch sử Thái Bình thời kỳ tiền sử.

Nhóm hiện vật này (được phát hiện dưới ao) hiện đã bị (ô xi hoá) ăn mòn, còn rất mỏng, nhiều chỗ bị thủng; lẽ ra Bảo tàng phải tiến hành phục chế sưu tập hiện vật để trưng bày, còn hiện vật gốc phải được giữ gìn trong điều kiện của kho bảo quản. Trong điều kiện chế độ bảo quản của phòng trưng bày không đảm bảo như hiện nay, chắc chắn đến một thời gian nào

đó, nhóm hiện vật quý hiếm này sẽ bị phá hủy, Thái Bình sẽ vĩnh viễn mất đi một bằng chứng lịch sử quan trọng.

III- Một số kiến nghị

1 - Chúng ta cần quan tâm hơn nữa đến việc đào tạo bồi dưỡng để nâng cao trình độ cho cán bộ trong lĩnh vực kiểm kê, bảo quản.

- Tổ chức các lớp đào tạo dưới nhiều hình thức.

- Nội dung và hình thức đào tạo các lớp tập huấn cần phù hợp với đối tượng tham dự. Thực tế vừa qua, tuy các lớp này có thành phần của các bảo tàng địa phương tham dự, nhưng nội dung chương trình lớp học chủ yếu phù hợp và vận dụng được với các bảo tàng Trung ương và một số bảo tàng lớn.

- Cần tạo điều kiện để các bảo tàng có điều kiện giao lưu trao đổi học tập kinh nghiệm lẫn nhau dưới nhiều hình thức: Tham quan thực tế, tuyên truyền trên các hệ thống thông tin đại chúng, các tạp chí chuyên ngành...

2 - Cần thành lập các trung tâm tu sửa phục chế những hiện vật, mà điều kiện của địa phương không cho phép.

3 - Để thống nhất việc chỉ đạo và tổ chức thực hiện trong toàn bộ hệ thống các bảo tàng cả nước, cần khẩn trương sửa đổi và ban hành lại "Quy chế về công tác kiểm kê bảo quản hiện vật bảo tàng". Vì quy chế này ban hành từ năm 1980, đến nay đã bị lãng quên, có nhiều điều bất cập.

4 - Các cấp lãnh đạo từ Trung ương đến địa phương và các cơ quan hữu quan cần quan tâm hơn đến công tác kiểm kê bảo quản hiện vật bảo tàng.

IV - Kết luận

Trên đây là một số vấn đề về công tác kiểm kê và bảo quản hiện vật ở Bảo tàng Thái Bình, hoàn toàn không phải là sự phổ biến những kinh nghiệm về công tác kiểm kê bảo quản của chúng tôi vì ngay cả những điều mà bảo tàng chúng tôi cho là làm được thì so với một số bảo tàng khác cũng còn nhiều hạn chế; càng không phải đây là hình thức có tính chất "vạch áo cho người xem lưng", mà trên quan điểm cùng nhau bàn bạc, học hỏi. Chúng tôi chỉ mong muốn tìm ra được những giải pháp, hình thức tốt nhất cho công tác này./.

V.T.H